

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

НІКІФОРОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 81'255.4:355/359:32=030.161.2=111(043.3)

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ
ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Спеціальність 10.02.16 – перекладознавство

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в лінгвістичному науково-дослідному управлінні науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, професор
БАЛАБІН Віктор Володимирович,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри військового перекладу.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
РЕБРІЙ Олександр Володимирович,
Харківський національний університет імені
В.Н. Каразіна, завідувач кафедри
перекладознавства імені Миколи Лукаша;

кандидат філологічних наук, доцент
СКРЯБІНА Вікторія Борисівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
доцент кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця

Захист відбудеться «19» березня 2021 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, ауд. 63.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська 58, зал № 12.

Автореферат розіслано «10» лютого 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11,
кандидат філологічних наук

Клименко Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дослідження спеціальних теорій перекладу залишаються в центрі уваги сучасного українського і зарубіжного перекладознавства. Воєнно-політичний переклад (ВПП) є функціонально-прагматичним різновидом військового перекладу, наукова проблематика якого є предметом кваліфікаційних досліджень в Україні (В. В. Балабін, М. Б. Білан, Л. М. Гончарук, Б. А. Дзись, П. А. Матюша, О. В. Юндіна, С. Я. Янчук). Водночас, у сучасному українському перекладознавстві ВПП як окремий вид військового перекладу дотепер ґрунтовно не досліджувався, хоча воєнно-політичні тексти в межах окремих стилів та жанрів ставали об'єктами досліджень вітчизняних науковців. Зокрема, в межах офіційно-ділового стилю досліджено такі жанрові форми, як вербальна нота, інформаційна доповідь, військова документація миротворчих місій ООН та НАТО, оборонний кодекс Французької Республіки, інструкція, резолюція ПАРЄ, рекомендація ПАРЄ (Л. М. Гончарук, О. В. Юндіна, С. Я. Янчук).

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення специфіки відтворення лексичних та жанрово-стильових особливостей воєнно-політичних текстів в українсько-англійському перекладі, що обґрунтовується зростаючою роллю ВПП у сфері міжкультурної комунікативно-посередницької діяльності. У сучасних умовах воєнна політика впливає на всі сфери життєдіяльності держави. Військова дійсність вийшла за межі інтересів професійного кола й поширилась на інші площини суспільного життя, про що свідчить активне залучення волонтерських, урядових і неурядових, іноземних і міжнародних організацій. Закріплення в Конституції України незворотності європейського та євроатлантичного курсу висуває підвищені вимоги не лише до державного та військового керівництва, а й до перекладачів. Якісні переклади воєнно-політичних документів англійською сприятимуть кращому розумінню державної політики України у сфері національної безпеки і оборони, сутності процесів і потреб реформування. Як результат інтенсивної практики військового перекладу в сфері воєнної політики та військового будівництва спостерігаємо рясне поповнення емпіричного матеріалу, що вимагає узагальнення та теоретичного осмислення.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять загальнотеоретичні перекладознавчі праці І. С. Алексєєвої, Л. С. Бархударова, М. Бейкер, В. Г. Гака, А. Г. Гудманяна, В. І. Карабана, Дж. Кетфорд, Л. В. Коломієць, В. Н. Комісарова, В. В. Коптілова, Р. К. Міньяр-Белоручева, П. Ньюмарка, О. В. Ребрія, А. В. Федорова, О. І. Чередниченка, О. Д. Швейцера, а також спеціальні наукові розвідки в галузі військового перекладу В. В. Балабіна, Л. Л. Нелюбіна, Г. М. Стрелковського.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень, що проводяться у Лінгвістичному науково-дослідному управлінні Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка в межах науково-дослідної роботи «Обґрунтування перспективної єдиної системи лінгвістичного забезпечення Міністерства оборони та Збройних сил України» (шифр «Лінгвіст») на замовлення Міністерства оборони України.

Мета дослідження полягає у виявленні лексико-семантичних та жанрово-стильових особливостей перекладу воєнно-політичних текстів.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких **завдань**:

- 1) визначити теоретико-концептуальні основи ВПП як функціонально-прагматичного різновиду військового перекладу;
- 2) дослідити зміст, параметри та жанрово-стильову специфіку перекладу жанрів воєнно-політичних текстів *Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, «Біла книга»* для пари мов «українська – англійська»;
- 3) проаналізувати лексико-семантичні особливості відтворення у перекладі воєнно-політичних текстів залежно від жанру та впливу позамовних чинників;
- 4) запропонувати наукову модель ВПП;
- 5) сформулювати дефініції для спеціальних одиниць концептуального апарата теорії військового перекладу «воєнно-політичний переклад» і «воєнно-політичний текст».

Об'єктом дослідження є українські воєнно-політичні тексти спеціальних жанрів *Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, «Біла книга»* та їх англійські переклади.

Предметом дослідження є лексико-семантична та жанрово-стильова специфіка перекладу українських воєнно-політичних текстів англійською мовою.

Матеріалом дослідження послуговували оригінальні українські та перекладені документи доктринально-регламентуючого характеру обсягом 844 сторінки та інформаційно-аналітичні тексти спеціального жанру *«Біла книга»* в оригіналі й перекладі обсягом 3602 сторінки. Загальний обсяг вибірки охоплює період з 1993 по 2018 рік і становить 4446 сторінок.

Мета і завдання дисертаційної роботи зумовили використання таких **методів дослідження**: загальнонауковий *метод аналізу та синтезу* для визначення понять «воєнно-політичний переклад» та «воєнно-політичні тексти»; *метод лінгвістичного моделювання* для створення теоретичної моделі ВПП; *метод внутрішньої інтерпретації* для упорядкування воєнно-політичних текстів як об'єкта дослідження за стильовими та жанровими ознаками та їх особливостей; *метод концептуального аналізу* з метою опису семантичної структури воєнно-політичних текстів; *компонентний, контекстуальний і порівняльно-зіставний аналіз* для аналізу перекладацьких трансформацій; *метод суцільної вибірки* для формування емпіричного корпусу текстів; *методи контент-аналізу, статистичних та орієнтовних підрахунків* для одержання фактологічної інформації при порівнянні текстів оригіналу і перекладу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційному дослідженні *вперше*:

розкрито специфіку ВПП як функціонально-прагматичного виду військового перекладу;

запропоновано варіант функціональної моделі ВПП;

проведено детальний перекладознавчий аналіз спеціальних жанрів воєнно-політичних текстів *Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, «Біла книга»* для пари мов «українська – англійська»;

визначено особливості перекладу вищезазначених текстових жанрів на лексичному, граматичному і жанрово-стилістичному рівнях.

Удосконалено: класифікацію воєнно-політичних текстів – виокремлено п'ять жанрових груп текстів за функціональним призначенням та жанрово-стильовою належністю, що закладає основи перекладознавчої типології воєнно-політичних текстів.

Отримали подальший розвиток: положення теорії військового перекладу в частині визначення концептуальних основ ВПП як одного з трьох функціонально-прагматичних різновидів військового перекладу.

Теоретичне значення роботи визначається розробленням концептуальних засад воєнно-політичного перекладу як складової теорії військового перекладу, а також внеском до часткової теорії перекладу для пари мов «українська – англійська» у визначенні жанрово-стильових та лексико-семантичних особливостей перекладу текстів суспільно-політичної тематики.

Практичне значення роботи. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані на заняттях з нормативних військово-спеціальних дисциплін для курсантів-перекладачів «*Основи теорії військового перекладу*», «*Воєнно-політичний переклад*» (освітній рівень «бакалавр») та «*Актуальні проблеми лінгвістичного забезпечення військ*» (освітній рівень «магістр»), для підготовки нормативних і спеціальних курсів з порівняльної лексикології та стилістики української і англійської мов, укладання підручників і посібників, англо-українських та українсько-англійських словників і глосаріїв військової та воєнно-політичної лексики.

На захист виносяться такі положення:

1. Воєнно-політичний переклад є функціонально-прагматичним різновидом військового перекладу, здійснюваний з метою забезпечити виконання міжкультурної комунікативно-посередницької функції у сфері воєнної політики, національної/міжнародної безпеки і оборони. Об'єктом ВПП є воєнно-політичні тексти, суб'єктом – перекладач, професійна компетентність якого має містити військову і цивільну складові.
2. Воєнно-політичний текст є функціонально-прагматичним різновидом військового тексту, стильова домінанта, комунікативна функція, тематична настанова та композиційна структура якого формуються в межах офіційно-ділового стилю навколо основних концептів «війна» і «політика» та додаткових концептів – «безпека» і «військове будівництво».
3. Жанрово-стильова специфіка воєнно-політичних текстів визначена стильовою домінантою, зумовленою чинниками комунікації в межах офіційно-ділового стилю і виявленою в характерних жанрово-стильових ознаках через *директивну, регулятивно-нормативну, доктринально-регламентуючу та інформативно-аналітичну* функції на граматичному, синтаксичному та лексичному рівнях. На граматичному рівні зазначені

функції реалізуються за допомогою функціонально-семантичних категорій *модальності, темпоральності та персональності*, які мають адекватно відтворюватись у перекладі. На синтаксичному рівні стильова домінанта виявлена в чіткості композиції воєнно-політичних текстів, яка у перекладі зберігається завдяки *еквівалентності форми і змісту* документу, а на лексичному рівні – завдяки вживанню спеціальної військової та міжгалузевої термінології, що є ознакою *інтердискурсивності* для цього різновиду військових текстів.

4. Лексичний склад воєнно-політичних текстів, що переважно відбиває предметні сфери воєнної політики, безпеки й оборони, представлено суспільно-політичною, загальновійськовою, спеціальною військовою лексикою, військовими реаліями та міжгалузевою лексикою. У відтворенні військових термінів та реалій переважає застосування *стратегії адаптивного перекладу*. Міжгалузеві терміни відтворено за допомогою *стратегії репродуктивного перекладу* шляхом застосування еквівалентів, повного та часткового калькування. Найбільше труднощів становить переклад багатокомпонентних військових термінів-неологізмів та військових реалій.
5. На рівні слова та словосполучення еквівалентність перекладу воєнно-політичних текстів забезпечена за допомогою вживання еквівалентів або еквівалентних відповідників (31%). Жорстка регламентація воєнно-політичних текстів з жанрового погляду зумовлює високий відсоток застосування у перекладі прийому синтаксичного уподібнення (32%). Міжмовні розбіжності зумовлюють застосування прийому перестановки (19%), переважно при перекладі багатокомпонентних термінів. Застосування прийомів вилучення (7%) зумовлено міжмовними розбіжностями та контекстуальними особливостями. Використання лексичних трансформацій у відтворенні спеціальної військової лексики замість наявних у цільовій мові еквівалентів веде до негативної стилізації тексту перекладу.
6. Для адекватного перекладу воєнно-політичних текстів перекладач повинен мати спеціальні компетентності цивільного перекладача та офіцера військового управління тактичного рівня. Основні помилки у перекладі воєнно-політичних текстів спричинені неузгодженістю термінології та стилю, використанням загальноживаної лексики замість військових спеціальних термінів, незнанням неологізмів та їхнього іншомовного походження. Уникнути цих помилок допоможе стандартизація військової термінології, застосування систем автоматизованого перекладу, постійне самовдосконалення й актуалізація професійної компетентності перекладача.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження оприлюднено впродовж 2013–2020 років на 12 наукових конференціях (8 міжнародних та 4 всеукраїнських).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 5,33 друкованих аркушів (д.а.), а саме: 7 одноосібних статей автора загальним обсягом 4,58 д.а. (4 опубліковано у фахових виданнях, що входять

до переліку МОН України (2,95 д.а.), 2 – у зарубіжних спеціалізованих виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз ISSN (1,13 д.а.), 1 – у неперіодичному збірнику наукових праць (0,5 д.а.) та 12 праць за матеріалами наукових конференцій обсягом 0,75 д.а.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного із них, загальних висновків, списку використаних джерел (213 позицій) та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, із яких 208 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено мету і завдання, окреслено об'єкт і предмет дослідження, розкрито методи дослідження, наукову новизну отриманих результатів, наведено форми апробації результатів дослідження та визначено можливості його теоретичного та практичного застосування, наведено структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі «Теоретичні основи воєнно-політичного перекладу»** подано огляд еволюції становлення та сучасного стану дослідження ВПП у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві, уточнено місце ВПП у структурі військового перекладу, розглянуто концептуально-диференційні ознаки ВПП; досліджено воєнно-політичні тексти, розкрито їхню тематичну спрямованість та стильову домінанту, проведено жанрову диференціацію воєнно-політичних текстів; запропоновано варіант теоретичної моделі ВПП та власні дефініції для спеціальних одиниць концептуального апарата теорії військового перекладу «воєнно-політичний переклад» та «воєнно-політичний текст»; розкрито основні стиле- та жанротвірні чинники, що зумовлюють адекватний переклад досліджуваних жанрів.

Воєнно-політичний переклад визначено як функціонально-прагматичний різновид військового перекладу, здійснюваний з метою забезпечити виконання міжкультурної комунікативно-посередницької функції у сфері воєнної політики, національної/міжнародної безпеки і оборони.

Воєнно-політичний текст як об'єкт ВПП є функціонально-прагматичним різновидом військового тексту, стильова домінанта, комунікативна функція, тематична настанова та композиційна структура якого формуються в межах офіційно-ділового стилю навколо основних концептів «війна» і «політика» та додаткових концептів – «безпека» і «військове будівництво».

Тематична спрямованість воєнно-політичних текстів визначена категорією «політика» в умовах військової дійсності та виражена через відповідні лексичні номінації, об'єднані в лексико-семантичні поля «*воєнна політика*», «*національна безпека*», «*військове будівництво*».

Стильова домінанта воєнно-політичних текстів зумовлена чинниками комунікації в межах офіційно-ділового стилю і виявлена в характерних жанрово-стильових ознаках через провідні функції. З'ясовано, що особливості композиції та наявність міжгалузєвої лексики воєнно-політичних текстів є ознакою інтердискурсивності.

Виокремлено п'ять жанрових груп воєнно-політичних текстів: *директивні, доктринально-регламентуючі, регулятивно-нормативні, воєнно-дипломатичні, інформаційно-аналітичні* (пункт 1.3.3).

У підрозділі 1.4 запропоновано варіант функціональної моделі ВПП (Рис. 1).

Досліджено зумовленість перекладацьких трансформацій мовними та позамовними чинниками (підрозділ 1.5).

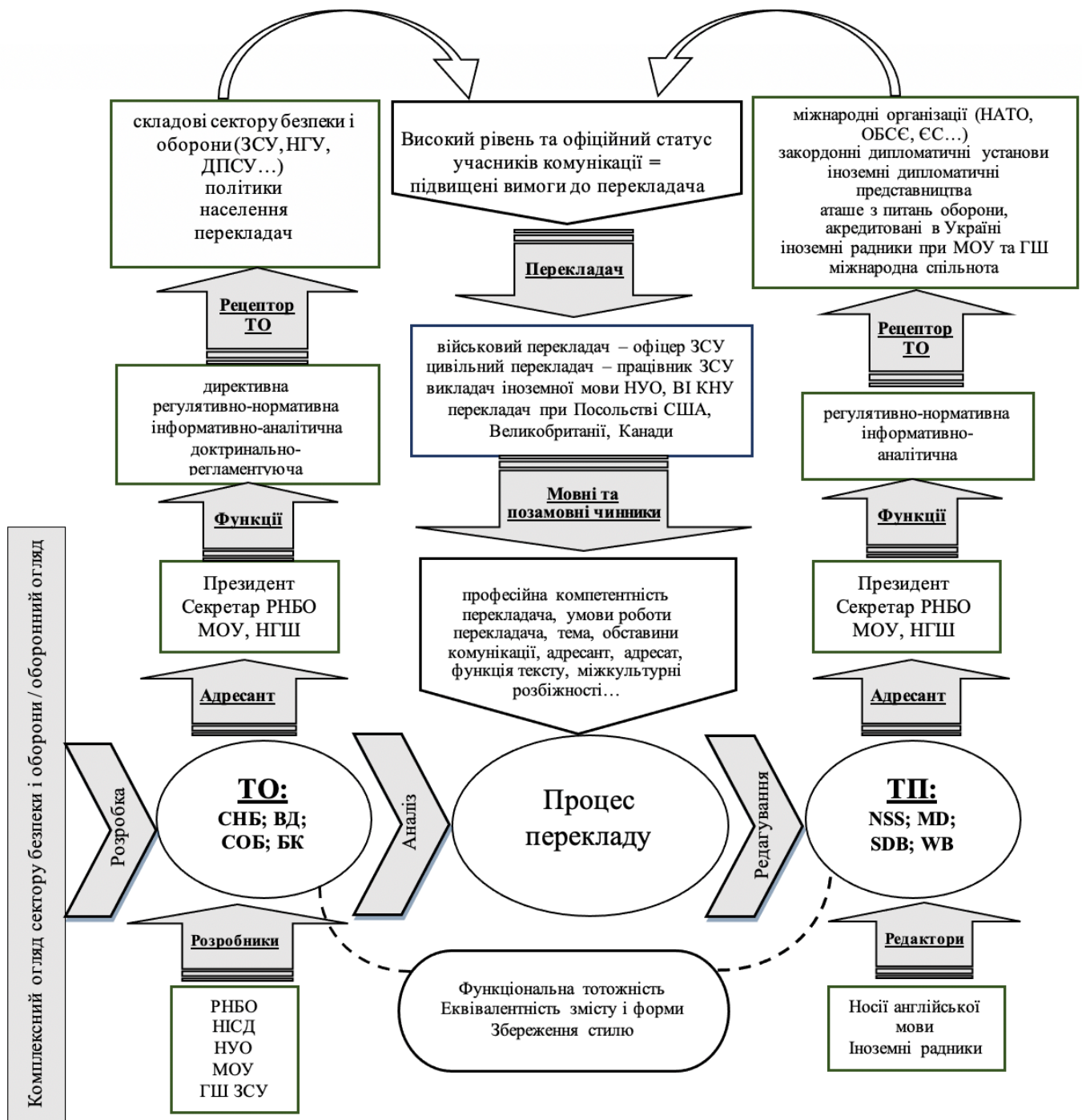

Рис. 1. Функціональна модель ВПП

У другому розділі «Жанрово-стильові особливості перекладу воєнно-політичних текстів» проаналізовано особливості відтворення жанрово-стильових ознак, основних формоутворювальних категорій та композиційної макроструктури воєнно-політичних текстів; проведено описовий та порівняльно-перекладознавчий аналіз відтворення основоположних документів оборонного планування – *Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня* та щорічника «Біла книга».

Комунікативна функція воєнно-політичних текстів реалізується за допомогою різних функціонально-семантичних категорій – модальності, темпоральності, персональності, які повинні адекватно відтворюватись у перекладі. Категорія модальності у тексті перекладу відтворена повними граматичними еквівалентами: «*Реформу необхідно впроваджувати таким чином, щоб мінімізувати можливий негативний вплив на бойову готовність та спроможності сил оборони. – The reform **must be implemented** to minimise the potential negative effect on combat readiness and capabilities of the defence forces.*» (*Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.*). Категорія темпоральності відтворена на граматичному рівні та за допомогою темпоральної лексики: «*За результатами виконання Державної цільової оборонної програми у 2017 році прийнято на озброєння 21 зразок, закуплено та поставлено понад 2,5 тисячі нових і модернізованих одиниць озброєння і військової техніки. – 21 items **were made operational** and over 2,500 of new and refurbished items of armament and military equipment **were procured and included** in the inventory as a result of the State Target Defence Program implementation in 2017.*» («Біла книга», 2017 р.). Категорія персональності відтворена за допомогою формально-граматичних трансформацій та заміни морфологічного засобу вираження лексичним засобом: «*Окремо зазначаю, що жодна країна **не має** досвіду здійснення реформування армії в умовах ведення бойових дій. – Furthermore, **I would like to stress** that no country in the world **has** more recent experience of such significant defence reform under the conditions of war fighting.*» («Біла книга», 2016 р.).

Відтворення композиційної структури воєнно-політичних текстів передбачає еквівалентність форми і змісту документа, пріоритетне відтворення референційних значень мовних одиниць тексту оригіналу англійською мовою за допомогою стандартизованих відповідників. Чіткість синтаксичного структурування в перекладі зберігається за рахунок синтаксичного уподібнення, вживання англійських еквівалентів мовних штампів та кліше (*увести в дію – to introduce into effect, ужити заходів – to take measures, урахувати – to take into consideration, проводити політику – to pursue the policy, досягти цілі – to achieve an objective* тощо).

Проведений порівняльно-перекладознавчий аналіз оригіналів та перекладів досліджуваних жанрів показав, що у ВПП найчастіше застосовувався прийом синтаксичного уподібнення, або дослівного перекладу (у перекладі *Стратегії національної безпеки* – у 35 % випадків, *Воєнної доктрини* – 31 %, *Стратегічного оборонного бюлетеня* – 37 %, «Білої книги» – 12,5 %). Наприклад: «*Воєнно-політична обстановка навколо України характеризується динамічністю і нестабільністю подій та процесів ... – The military-political situation surrounding Ukraine is characterized **by dynamism and the instability of** events and processes ...*» (*Воєнна доктрина, 2004 р.*). У перекладі повністю збережено порядок розташування мовних

одиниць, а незначні зміни структурних компонентів зумовлені додаванням артиклів та прийменників, при цьому зміст повідомлення передано адекватно.

Водночас застосування прийому дослівного перекладу при відтворенні багатокомпонентних термінів іншомовного походження замість використання наявних у мові перекладу еквівалентів призводить до негативної стилізації. Наприклад, дослівне відтворення спеціального військового терміну «*оперативний мобілізаційний резерв першої черги*» буквалізмом «*operational mobilisation reserve of the first turn*» не має ніякого смислу для англomовного адресата. Запропоновано прийнятий еквівалент «*Operational Ready Reserve Mobilization Pool*».

Прийом перестановки у ВПП зумовлений міжмовними розбіжностями, передусім, порядком слів в англійському реченні («*Відповідно до євроатлантичних норм буде посилено міжвідомчу координацію та поєднання спроможностей сил оборони ... – Inter-agency co-ordination and integration of capabilities of the defence forces will be enhanced according to the Euro-Atlantic norms ...*» (Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.)) та розташуванням компонентів у багатокомпонентних термінах (*системи колективної безпеки – collective security systems, сили територіальної оборони – the Territorial Defence Forces*). У перекладі Стратегії національної безпеки випадки перестановок трапляються в 20 % випадків, Воєнної доктрини – 14 %, Стратегічного оборонного бюлетеня – 26 %, «Білої книги» – 26 %.

Використання прийому вилучення зумовлено міжмовними розбіжностями, тяжінням англійської мови до економії мовних засобів. У перекладі Стратегії національної безпеки вилучення трапляється в 7 % випадків, Воєнної доктрини – 3 %, Стратегічного оборонного бюлетеня – 9 %, «Білої книги» – 10 %. Наприклад: «*Демократичний цивільний контроль над силами оборони, що здійснюється за рахунок підвищення ефективності діяльності Міністерства оборони України ... – Democratic civilian control of defence forces by increasing effectiveness of the Ministry of Defence of Ukraine ...*» (Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.).

Найменш поширені у ВПП прийоми конкретизації, генералізації та модуляції. У перекладі Стратегії національної безпеки прийоми конкретизації трапляються в 4,5 % випадків, Воєнної доктрини – 0,6 %, Стратегічного оборонного бюлетеня – 0,6 %, «Білої книги» – 0,8 %. Наприклад: «*В умовах інтенсивних демократичних, соціальних, державно-правових перетворень ... – The current intensive democratic, social, and state-legal reforms ...*» (Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.). У наведеному прикладі перекладач відштовхується від предметної ситуації – реформи державного управління в країні – і конкретизує в перекладі український номінатив перетворення за допомогою англійського іменника *reforms*.

Прийом генералізації трапляється у перекладі Стратегії національної безпеки в 1,5 % випадків, Воєнної доктрини – 0,5 %, Стратегічного оборонного бюлетеня – 0,9 %, «Білої книги» – 2,9 %. Наприклад: «*... підірвати основи міжнародної безпеки та міжнародного права ... – ... violate fundamentals of international security and law ...*» (Стратегія національної безпеки, 2015 р.); «*юридичне забезпечення заходів реформування – legal support to the reform process*» (Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.). Як бачимо, відтворення лексичних одиниць мови оригіналу у перекладі словами ширшої семантики забезпечує адекватний переклад.

Прийом модуляції трапляється у перекладі *Стратегії національної безпеки* в 6 % випадків, *Воєнної доктрини* – 1 %, *Стратегічного оборонного бюлетеня* – 3 %. Наприклад: «Україна **перебуває на передових рубежах боротьби з агресивною політикою ...** – *Ukraine is fighting in the forward line against the aggressive policy ...*» (*Воєнна доктрина, 2015 р.*). У наведеному прикладі значення одиниць мови перекладу логічно виводиться із значення одиниць мови оригіналу. «**Обсяг фінансування між складовими сил оборони ...** – *The distribution of funding between the components of the defence forces ...*» (*Стратегічний оборонний бюлетень, 2016 р.*). У цьому прикладі відбувається заміна словникового відповідника контекстуальним, логічно пов'язаним із ним, при цьому спостерігаємо зміну предмета на процес.

На рівні слів та словосполучень у перекладі воєнно-політичних текстів використовують еквіваленти та словникові відповідники, що пояснюється насиченістю тексту оригіналу спеціальною лексикою та термінологією різних сфер діяльності військ. У перекладі *Стратегії національної безпеки* еквіваленти зустрічаються в 17 % випадків, *Воєнної доктрини* – 48 %, *Стратегічного оборонного бюлетеня* – 15 %, «*Білої книги*» – 44 %.

Специфікою перекладу «*Білої книги*» є небажане явище групового (колективного) перекладу. Необхідність залучення групи перекладачів з різним рівнем професійної компетентності призводить до безпідставної стилізації, семантичних та узуальних помилок у відтворенні спеціальної термінології, до порушення змістової єдності й цілісності наведеної інформації, стилістичної зв'язності. Частково подолати зазначені негативні наслідки пропонуємо за рахунок використання систем автоматизації перекладу та залучення саме військових перекладачів, які мають додаткові військово-професійні, військово-гуманітарні та військово-спеціальні компетентності.

У третьому розділі «**Лексико-семантичні особливості перекладу воєнно-політичних текстів**» проаналізовано лексичний склад воєнно-політичних текстів, структуру загальновійськової та спеціальної військової лексики за семантичними ознаками, окреслено типові труднощі перекладу воєнно-політичної лексики, досліджено особливості відтворення лексичного складу текстів доктринально-регламентуючої та інформаційно-аналітичної жанрових груп ВПП.

Основу воєнно-політичних текстів становить загальновоживана лексика, яка функціонує у військовому контексті. Військова лексика формує ядро лексичного складу та представлена термінами та військовими реаліями, які формують семантичну систему ВПП та виступають одиницями перекладу, забезпечуючи точність, однозначність та функціональну спрямованість професійної комунікації. Воєнно-політичні терміни об'єднані архісемою «воєнна політика».

Труднощі у відтворенні лексичного складу воєнно-політичних текстів пов'язані з багатозначністю термінів, наявністю значної частки термінів-неологізмів, суміжної або міжгалузевої лексики, багатокомпонентних термінів, скорочень та аббревіатур.

Багатозначність термінів зумовлює пошук необхідних відповідників для перекладу. Для правильного розуміння та адекватного перекладу багатозначних термінів у воєнно-політичних текстах завжди необхідно враховувати контекст і узус. Наприклад, у ВПП термін *управління* перекладаємо як *administration, management, governance, command, control*. Водночас військово-спеціальний термін «військове

управління» (як здатність та система засобів і спроможність командирів здійснювати управління військами та силами) завжди відтворюємо за допомогою загальноприйнятого еквіваленту «*command and control (C2)*», наприклад: *система військового управління – command and control system* або *C2 system*; *орган військового управління – command and control authority* або *C2 authority*.

Для перекладу українських неологізмів іншомовного походження у ВПП прийнято застосовувати англійські еквіваленти – готові рішення в активному репродуктивному запасі перекладача, що значною мірою зумовлено рівнем його особистої спеціальної лексичної компетентності, наприклад: *оборонне планування на основі спроможностей – capabilities-based planning (CBP)*; *інформаційна система управління оборонними ресурсами – Defence Resource Management Information System (DRMIS)*; *Об'єднана оперативна концепція – Joint Operational Concept (JOC)*. Переклад термінів-неологізмів, що з'явилися в результаті зміни геополітичної ситуації всередині та навколо України, здійснюють за допомогою прийомів транскодування та калькування: *антитерористична операція – anti-terrorist operation*; *Мінські домовленості – Minsk Agreements*; *Об'єднаний оперативний штаб – Joint Operational Headquarters*. Терміни, що перейшли у воєнно-політичну сферу з інших галузей, відтворюють шляхом стратегії репродуктивного перекладу: *методологія проектно-програмного менеджменту – Project and Program Management Methodology*; *e-декларування – e-declaration*; *стратегічні комунікації – Strategic Communications*.

Інтердискурсивність воєнно-політичних текстів зумовлена вживанням суміжної або міжгалузевої лексики, відтворення якої вимагає від перекладача не лише військових, а й інших спеціальних знань, що передбачає застосування стратегії репродуктивного перекладу, зокрема: еквівалентів (наприклад, у відтворенні економічного терміну *державно-приватне партнерство – public-private partnership*, дипломатичних термінів на позначення назв документів *Нота – Note* та *Меморандум про взаєморозуміння – Memorandum of Understanding*), повного та часткового калькування (*Українська греко-католицька церква – Ukrainian Greek Catholic Church*).

Особливість відтворення багатокомпонентних термінів у ВПП пов'язана з відмінностями у розташуванні основного (ядерного) компонента термінологічного словосполучення в українській та англійській мовах, адже кількість компонентів термінологічного словосполучення залежить від складності поняття, яке воно описує. Наприклад: *комплексне тренування з розгортання ПУ – integrated CP deployment training*; *береговий мобільний заобрійний комплекс виявлення надводних цілей – coast mobile over-the-horizon sea target recognition complex*.

Відтворення скорочень та абревіатур у ВПП передбачає використання еквівалентних відповідників та транскрибування. У воєнно-політичних текстах поряд із загальноприйнятими абревіатурами, які мають еквівалентні відповідники в англійській мові (НАТО, ЄС, ОБСЄ, ООН тощо) вживаються вузькоспеціальні абревіатури та скорочення, які можуть спричинити труднощі у перекладі. Наприклад, абревіатуру *ОВТ (озброєння і військова техніка)* відтворюють в англійській мові не абревіатурою, а еквівалентним відповідником із синонімічного ряду: *materiel*; *weapons and military equipment*; *armament*; *arms and equipment*. Усталені українські

скорочення передбачають переклад повного терміна, що лежить в основі такого скорочення, а також створення англійського скорочення. Наприклад: *ООС (операція Об'єднаних сил)* перекладається як *Joint Forces Operation* і має скорочення *JFO*; *БАРС (Бойова армійська система)* перекладається як *Battle Army System* і має скорочення *BArS*.

Лексичний склад текстів доктринально-регламентуючої жанрової групи (підрозділ 3.2) характеризується термінами та терміносполученнями, які належать до предметних сфер «політика», «безпека» та «оборона». У перекладі ці терміни відтворюють комплексно – за допомогою еквівалентів та застосування трансформацій. Наприклад, військову реалію *Ставка Верховного Головнокомандувача* відтворюють як *Supreme High Command General Headquarters* шляхом перестановки, адекватної заміни та калькування; ергоніми *Служба безпеки України*, *Служба зовнішньої розвідки України* перекладають за допомогою прийому калькування із перестановкою (*Security Service of Ukraine*, *Foreign Intelligence Service of Ukraine*).

Найбільшу різноманітність лексичного складу зафіксовано в текстах інформаційно-аналітичної жанрової групи (підрозділ 3.3), які представлено унікальним жанром ВПП – «Біла книга». Високий ступень інтердискурсивності «Білої книги» характеризується наявністю зв'язків з іншими дискурсами (юридичним, економічним, дипломатичним, медичним, релігійним тощо), а також розгалуженістю військового дискурсу (тактика, озброєння, бойова підготовка, військове управління, комплектування військ, міжнародне військово співробітництво тощо).

У відтворенні спеціальних військових термінів переважає застосування еквівалентів: *збройна агресія* – *armed aggression*; *пункт управління* – *command post*; *протиповітряна оборона* – *air defence*; *стабілізаційна операція* – *stabilization operation*; *територіальна оборона* – *territorial defence* тощо.

Найбільше труднощів у перекладі «Білої книги» становлять неологізми, військові реалії – назви військових структур, що представлені багатокомпонентними термінами. Зазначену лексику відтворюють шляхом застосування стратегії адаптивного перекладу. Серед прийомів найчастіше застосовують калькування, синтаксичне уподібнення та перестановку. Наприклад, військові звання іншомовного походження *Головний майстер-сержант*, *Головний майстер-старшина* відтворюють за допомогою прийому калькування (*Chief Master Sergeant*, *Chief Master Petty Officer*); військові реалії іншомовного походження мають англійські відповідники: *програма НАТО «Удосконалення військової освіти»* – *Defence Education Enhancement Program (DEEP)*, *Багатонаціональний об'єднаний координаційний комітет* – *Multinational Joint Commission (MJC)*.

ВИСНОВКИ

Результати дисертаційної роботи сприяють вирішенню важливої наукової проблеми спеціальної теорії військового перекладу – визначенню теоретико-концептуальних основ ВПП як функціонально-прагматичного різновиду військового перекладу та опису лексико-семантичних та жанрово-стильових особливостей воєнно-політичного перекладу з української на англійську.

Основні функціонально-прагматичні ознаки ВПП визначені сферами функціонування воєнно-політичних текстів – воєнної політики, національної/міжнародної безпеки і оборони.

Об'єктом ВПП є воєнно-політичний текст – функціонально-прагматичний різновид військового тексту, стильова домінанта, комунікативна функція, тематична настанова та композиційна структура якого формуються в межах офіційно-ділового стилю навколо основних концептів «війна» і «політика» та додаткових концептів – «безпека» і «військове будівництво».

Тематична спрямованість воєнно-політичних текстів визначена категорією «політика» в умовах військової дійсності та виражена через відповідні лексичні номінації, об'єднані в лексико-семантичні поля «воєнна політика», «національна безпека», «військове будівництво».

Стильова домінанта воєнно-політичних текстів зумовлена чинниками комунікації в межах офіційно-ділового стилю і виявлена в характерних жанрово-стильових ознаках через провідні функції: директивну, регулятивно-нормативну, доктринально-регламентуючу та інформативно-аналітичну.

Виокремлено п'ять жанрових груп воєнно-політичних текстів: директивні, доктринально-регламентуючі, регулятивно-нормативні, воєнно-дипломатичні, інформаційно-аналітичні.

Запропонований варіант функціональної моделі ВПП схематично розкриває процес перекладу воєнно-політичних текстів з урахуванням актуальних мовних та позамовних чинників, що зумовлюють вибір перекладача. Центральне місце в моделі ВПП відведено перекладачу як головному суб'єкту системи лінгвістичного забезпечення військ, який одночасно виступає рецептором тексту оригіналу, автором тексту перекладу і його першим редактором.

Комунікативна функція воєнно-політичних текстів реалізується за допомогою функціонально-семантичних категорій модальності, темпоральності, персональності, які мають адекватно відтворюватись у перекладі. Чіткість композиції воєнно-політичних текстів у перекладі збережена завдяки еквівалентності форми і змісту документа. Особливості композиції та наявність міжгалузевої лексики у воєнно-політичних текстах є ознакою інтердискурсивності.

Проведений порівняльно-перекладознавчий аналіз оригіналів та перекладів жанрів воєнно-політичних текстів *Стратегія національної безпеки*, *Воєнна доктрина*, *Стратегічний оборонний бюлетень*, *«Біла книга»* дозволив виявити граматичні та лексико-семантичні трансформації в перекладі та проаналізувати адекватність їх вибору, обґрунтувати їхню зумовленість позамовними або мовними чинниками. На рівні слова та словосполучення еквівалентність перекладу воєнно-політичних текстів забезпечується за допомогою вживання еквівалентів або еквівалентних відповідників (31 %). Регламентація воєнно-політичних текстів з жанрового погляду зумовлює високий відсоток застосування у перекладі прийому синтаксичного уподібнення (32 %). Міжмовні розбіжності зумовлюють застосування прийому перестановки (19 %), переважно у перекладі багатокomпонентних термінів. Застосування у перекладі прийомів вилучення (7 %) зумовлено міжмовними розбіжностями та контекстуальними особливостями. Використання лексичних

трансформацій у відтворенні спеціальної військової лексики замість наявних у цільовій мові еквівалентів призводить до негативної стилізації тексту перекладу.

Лексичний склад воєнно-політичних текстів, що переважно відбиває предметні сфери воєнної політики, безпеки й оборони, представлено суспільно-політичною, загальновійськовою, спеціальною військовою лексикою, військовими реаліями та міжгалузевою лексикою. У відтворенні військових термінів та реалій переважає застосування стратегії адаптивного перекладу. Міжгалузеві терміни відтворено за допомогою стратегії репродуктивного перекладу шляхом застосування еквівалентів, повного та часткового калькування.

Труднощі у відтворенні лексичного складу воєнно-політичних текстів пов'язані з багатозначністю термінів, наявністю численних термінів-неологізмів, суміжної або міжгалузевої лексики, багатокомпонентних термінів, скорочень та аббревіатур. Основні помилки в перекладі воєнно-політичних текстів спричинені неузгодженістю термінології та стилю, використанням загальноживаної лексики замість спеціальних військових термінів, незнанням неологізмів та їхнього іншомовного походження. Уникнути цих помилок допоможе стандартизація військової термінології, застосування систем автоматизованого перекладу, постійне самовдосконалення й актуалізація професійної компетентності перекладача.

Перспективи дослідження полягають у подальшому удосконаленні запропонованої моделі ВПП, а також порівняльно-перекладацькому аналізу воєнно-політичних текстів інших жанрів і типів.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Нікіфорова О. М. Передумови становлення наукової школи військового перекладу в Україні. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ: Логос, 2015. С. 107–120. (0,85 д.а.).
2. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Філологічні трактати*. 2016. Том 8, № 4. С. 33–41. (0,89 д.а.).
3. Нікіфорова О. М. Перекладознавчий аналіз лексичної структури текстів військово-політичної тематики. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Випуск 1 (37), 2017. С. 24–28. (0,56 д.а.).
4. Нікіфорова О. М. Лексико-семантичні особливості перекладу інформаційно-аналітичних воєнно-політичних текстів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 2, 2020. С. 97–102 (0,65 д.а.).

Статті в іноземних наукових періодичних виданнях (ISSN)

5. Нікіфорова О. М. Лексико-семантичні особливості перекладу на англійську мову Воєнної доктрини. *Paradigm of knowledge*. № 2 (22), 2017. Р. 28–43 (Muscat, Oman, ISSN 2312-4466). (0,6 д.а.).
6. Nikiforova O. Military-political translation in the context of the theory of military translation. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol. 2/2017, 2017. Р. 28–31 (Vienna, Austria, ISSN 2414-2344). (0,53 д.а.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Нікіфорова О. М. Переваги автоматизації процесу військового перекладу. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутнє* : збірник доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22 листопада 2013 р.). Київ: ВІКНУ, 2013. С. 106. (0,07 д.а.).

8. Нікіфорова О. М. Особливості військово-політичних текстів. *Актуальні завдання гуманітарного, фінансово-економічного, правового, матеріально-технічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних сил України* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів (Київ, 25 квітня 2014 р.) Київ: ВІКНУ, 2014. С. 255–256. (0,04 д.а.).

9. Нікіфорова О. М. Важливість теорії військового перекладу на сучасному етапі розвитку Збройних сил України. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутнє* : збірник доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 листопада 2014 р.). Київ: ВІКНУ, 2014. С. 115. (0,04 д.а.).

10. Нікіфорова О. М. Особливості перекладу військових періодичних видань. *Текст у сучасному лінгвістичному вимірі* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Переяслав-Хмельницький, 2–3 квітня 2015 р.). Переяслав-Хмельницький: ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2015. С. 13. (0,05 д.а.).

11. Нікіфорова О. М., Юндіна О. В. Тексти військово-політичної тематики як об'єкт перекладознавчого дослідження. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів (Київ, 24 квітня 2015 р.). Київ: ВІКНУ, 2015. С. 296. (0,05 д.а.). (персональний внесок здобувача становить 70% – дослідження характеристик воєнно-політичних текстів).

12. Нікіфорова О. М. Становлення школи військового перекладу в Україні. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутнє* : збірник доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 листопада 2015 р.). Київ: ВІКНУ, 2015. С. 112–113. (0,05 д.а.).

13. Нікіфорова О. М. Критерії класифікації текстів у військовому перекладі. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутнє* : збірник доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25 листопада 2016 р.). Київ: ВІКНУ, 2016. С. 125. (0,05 д.а.).

14. Нікіфорова О. М. Функціональні та жанрово-стильові особливості текстів військово-політичної тематики. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів (Київ, 28 квітня 2017 р.). Київ: ВІКНУ, 2017. С. 215–216. (0,06 д.а.).

15. Нікіфорова О. М. Деякі особливості українсько-англійського напрямку перекладу текстів військово-політичної тематики. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутнє* : збірник доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24 листопада 2017 р.). Київ: ВІКНУ, 2017. С. 106–107. (0,06 д.а.).

16. Нікіфорова О. М. Біла книга як унікальна жанрова форма воєнно-політичного перекладу. *Військова освіта та наука: сьогоднішня та майбутня* : збірник доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 29 листопада 2019 р.). Київ: ВІКНУ, 2019. С. 118–119. (0,08 д.а.).

17. Нікіфорова О. М. Жанрово-стильові особливості Білої книги як унікального жанру воєнно-політичного перекладу. *Інноваційні технології як фактор розвитку суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 17 грудня 2019 р.). Київ: МАІТ, 2019. С. 153–154. (0,1 д.а.).

18. Нікіфорова О. М. Категорія модальності в оригіналі та перекладі текстів воєнно-політичної тематики. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів (Київ, 24 квітня 2020 р.). Київ: ВІКНУ, 2020. С. 288–290. (0,1 д.а.).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Нікіфорова О. М. Необхідність автоматизації процесу військового перекладу. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ: ВІКНУ, 2013. Вип. № 43. 336 с. С. 166–171.

АНОТАЦІЯ

Нікіфорова О. М. Лексико-семантичні та жанрово-стильові особливості воєнно-політичного перекладу. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.02.16 – «Перекладознавство». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей українсько-англійського перекладу воєнно-політичних текстів на граматичному, жанрово-стилістичному та лексичному рівнях. У роботі закладено теоретико-концептуальні основи воєнно-політичного перекладу (ВПП) як функціонально-прагматичного різновиду військового перекладу. Запропоновано варіант функціональної моделі ВПП; сформульовано дефініції спеціальних одиниць концептуального апарата теорії військового перекладу «воєнно-політичний переклад» і «воєнно-політичний текст»; виокремлено жанрові групи воєнно-політичних текстів; проаналізовано та експліковано тематичну спрямованість воєнно-політичних текстів; проаналізовано зумовленість трансформації у воєнно-політичних текстах стиле- та жанротвірними чинниками. Порівняльно-перекладацький аналіз жанрів *Стратегія національної безпеки*, *Воєнна доктрина*, *Стратегічний оборонний бюлетень* та *«Біла книга»* дозволив визначити основні підходи при перекладі воєнно-політичних текстів на граматичному, жанрово-стилістичному та лексичному рівнях. Досліджено лексичний склад зазначених жанрів, специфіку перекладу, визначено труднощі у відтворенні спеціальної військової лексики воєнно-політичних текстів, запропоновано шляхи їх подолання з метою підвищення якості перекладу.

Ключові слова: військовий переклад, теорія військового перекладу, воєнно-політичний переклад, воєнно-політичний текст, жанрово-стильові особливості, стильова домінанта, лексико-семантичні особливості, труднощі перекладу.

АННОТАЦІЯ

Никифорова Е. Н. Лексико-семантические и жанрово-стилевые особенности военно-политического перевода. Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук (доктора философии) по специальности 10.02.16 «Переводоведение». Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2021.

Диссертация посвящена решению важной научной проблемы специальной теории военного перевода – определению теоретико-концептуальных основ военно-политического перевода (ВПП) как функционально-прагматического вида военного перевода. Исследование лексико-семантических и жанрово-стилевых особенностей украинско-английского перевода военно-политических текстов проводится на материалах основополагающих документов оборонного планирования – *Стратегии национальной безопасности, Военной доктрины, Стратегического оборонного бюллетеня* и уникального жанра «Белая книга».

Военно-политический перевод (ВПП) – это функционально-прагматический вид военного перевода, осуществляющийся с целью обеспечения выполнения межкультурной коммуникативно-посреднической функции в сфере военной политики, национальной/международной безопасности и обороны. Объектом ВПП являются военно-политические тексты, субъектом – переводчик, профессиональная компетентность которого должна включать военную и гражданскую составляющие.

Военно-политический текст – это функционально-прагматическая разновидность военного текста, стилевая доминанта, коммуникативная функция, тематическая направленность и композиционная структура которого формируется в пределах официально-делового стиля вокруг основных концептов «война» и «политика», и дополнительных концептов – «безопасность» и «военное строительство».

Тематическая направленность военно-политических текстов определяется категорией «политика» в условиях военной действительности и выражается через соответствующие лексические номинации, объединенные в лексико-семантические поля «военная политика», «национальная безопасность», «военное строительство».

Стилевая доминанта военно-политических текстов обусловлена факторами коммуникации в пределах официально-делового стиля и проявляется в характерных жанрово-стилевых признаках через ведущие функции: директивную, регулятивно-нормативную, доктринально-регламентирующую и информационно-аналитическую.

Выделено пять жанровых групп военно-политических текстов: *директивные, доктринально-регламентирующие, регулятивно-нормативные, военно-дипломатические, информационно-аналитические.*

Предложен вариант функциональной модели ВПП, которая описывает процесс перевода военно-политических текстов с учетом всех языковых и внеязыковых факторов, обуславливающих выбор переводчика. Центральное место в модели ВПП отведено переводчику как главному субъекту системы лингвистического обеспечения войск, который одновременно выступает рецептором текста оригинала, автором текста перевода и его первым редактором.

Коммуникативная функция военно-политических текстов реализуется с помощью функционально-семантических категорий модальности, темпоральности, персональности, которые должны адекватно воспроизводиться в переводе. Четкость композиции военно-политических текстов в переводе сохраняется благодаря эквивалентности формы и содержания документа. Особенности композиции и наличие межотраслевой лексики в военно-политических текстах является признаком интердискурсивности.

На уровне слова и словосочетания эквивалентность перевода военно-политических текстов обеспечивается посредством применения эквивалентов или эквивалентных соответствий (31 %). Жесткая регламентация военно-политических текстов с жанровой точки зрения вызывает высокий процент применения в переводе приема синтаксического уподобления (32 %). Межъязыковые различия обуславливают применение приема перестановки (19 %), преимущественно в переводе многокомпонентных терминов. Применение в переводе приемов изъятия (7 %) обусловлено межъязыковыми различиями и контекстуальными особенностями. Применение лексических трансформаций в переводе специальной военной лексики вместо имеющихся в целевом языке эквивалентов приводит к негативной стилизации текста перевода.

Лексический состав военно-политических текстов представлен общественно-политической, общевоинской, специальной военной лексикой, военными реалиями и межотраслевой лексикой. В переводе военных терминов и реалий преобладает применение стратегии адаптивного перевода. Перевод межотраслевых терминов осуществляется с помощью стратегии репродуктивного перевода путем применения эквивалентов, полного и частичного копирования.

Лексические трудности перевода военно-политических текстов обусловлены многозначностью терминов, наличием многочисленных терминов неологизмов, смежной или межотраслевой лексики, многокомпонентных терминов, сокращений и аббревиатур.

Основные ошибки в переводе военно-политических текстов вызваны несогласованностью терминологии и стиля, использованием общеупотребительной лексики вместо специальных военных терминов, незнанием неологизмов и их иноязычного происхождения. Избежать этих ошибок поможет стандартизация военной терминологии, применение систем автоматизированного перевода, постоянное самосовершенствование и актуализация профессиональной компетентности переводчика.

Перспективы исследования заключаются в улучшении предложенной модели ВПП, сравнительно-переводческом анализе других жанровых групп военно-политических текстов.

Ключевые слова: военный перевод, теория военного перевода, военно-политический перевод, военно-политический текст, жанрово-стилевые особенности, стилевая доминанта, лексико-семантические особенности, трудности перевода.

ABSTRACT

Olena M. Nikiforova Lexico-semantic and genre and stylistic features of military-political translation. – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.16 – Translation Studies (Philological Sciences). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2021.

The thesis focuses on defining theoretical and conceptual foundations of military-political translation as a functional-pragmatic variety of military translation. The study of lexico-semantic and genre and stylistic parameters of military-political translation for the Ukrainian-English language pair is conducted based on fundamental defence planning documents – *National Security Strategy, Military Doctrine, Strategic Defence Bulletin* and unique genre – annual publication *White Book*.

The manuscript analyses the semantic scope of military-political texts; identifies the stylistic dominant of military-political texts expressed in specific features through the leading functions at the grammatical, syntax and lexical levels; and proposes a classification of military-political texts into genre groups.

The author offers definitions for special units of the military translation theory conceptual construct “military-political translation” and “military-political text” and provides a vision of the military-political translation functional model as the process of military-political texts translation reflecting all linguistic and extralinguistic factors stipulating the choice of a translator. The key element of the model is a translator/interpreter – the principal actor of the linguistic support for forces.

The study presents the conditionality of transformations in the translation of military-political texts by style and genre forming factors; analyses the peculiarities of conveying functional and semantic categories (modality, temporality and personality) and the clarity of the composition of military-political texts in the translation. The author identifies the signs of interdiscursivity of the studied documents and the specifics of their translation in the target text.

The conducted comparative translation analysis of the source and target texts of the studied genres allowed to determine the main approaches and methods in the translation of military-political texts. The author analyses the lexical composition of the studied documents and studies the specifics of its translation; identifies difficulties related thereof and suggests the ways to overcome them.

Keywords: military translation, military translation theory, military-political translation, military-political text, genre and stylistic features, stylistic dominant, lexico-semantic features, translation difficulties.

Підп. до друку 08.02.2021. Формат 60×90¹/₁₆. Папір. офс. Гарнітура “Таймс”. Друк. офс.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. 445.

Віддруковано у ТОВ-Видавництві “ЛОГОС” із оригіналів автора
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01054, Київ-54, вул. Богдана Хмельницького, 10, тел. 235-81-77